

Catalin Dorian Florescu

Jacob besluit lief te hebben

Vertaald door Herman Vinckers

SIGNATUUR

2012

1

In elke storm zit een duivel. In een kortstondige zomerstorm en in een die dagenlang het land teistert. Hij verstoppt zich voor God. Hoe banger hij wordt, hoe meer hij de lucht en de aarde doet opwaaien. Maar daar heeft hij weinig aan. Als de storm huilend over de velden gaat, weten de mensen dat God de duivel heeft gevonden.

Als hij geluk heeft, kan hij vluchten. Hij stapt uit de orkaan, de wind gaat liggen en de wolken lossen op alsof ze er nooit zijn geweest. Maar het is te vroeg om opgelucht adem te halen, want de opgejaagde heeft dringend een nieuwe vermomming nodig. Hij kruipt in de vacht van een kat of in de volle kroon van een beuk. Wie op zulke dagen naar buiten durft te gaan trekt zijn kleren dichter tegen zijn lichaam, zodat de duivel er niet onder kan glijpen.

In juli 1924 kwam mijn vader uit zo'n onweer tevoorschijn en hij weersprak het nooit als de mensen dachten dat hij een pact met de duivel had gesloten. Niet toen hij met mijn moeder trouwde, niet toen ze mij kregen en ook niet toen hij alles weer verloor.

Toen het wolkenfront vanuit het westen, nog voorbij de grens met Hongarije, onheilspellend oprukte, sprong de oude veldwachter op. Hij was wakker geworden van het gedonder en de hemel was zo zwart als pek. Marian zocht gehaast naar zijn hoorn en wilde het dorp waarschuwen, maar de drank had zijn mond drooggelegd. Hij nam weer een flinke teug en nu klonk zijn signaal door de stille, verlaten straten in de zon.

Ondertussen sloeg heel in de verte de bliksem in het veld in en de regen begon in brede vlagen neer te dalen. Marian nam de hoorn onder zijn arm, stak zijn voeten in zijn klompen en

liep naar het huis van de burchtwachter. Die werd zo genoemd, hoewel hier nergens een burcht was, maar misschien beschouwden de boeren het hele dorp als een burcht. Een dorp dat zo open in het land lag en zo kwetsbaar was dat het niet alleen was overgeleverd aan het weer, maar aan iedereen die hier doorheen wilde. Aan hele legers en lieden die in hun eentje rondzwierven, Habsburgers en Hongaren, aardse en soms ook bovenaardse wezens.

Burchtwachter Strubert was al op de hoogte. Zijn vrouw had hem – hij leed aan dezelfde passie als de veldwachter – wakker geschud. Ze sleurde hem naar het raam; hij vloekte en wilde haar een pak slaag geven, omdat ze te lang had gewacht. Hij pakte de sleutel van de kerktoren, rende naar buiten en riep tegen de veldwachter, tegen wie hij bijna op gebotst was: ‘De stormklok!’ Hij kon nog niet vermoeden dat hij die dag de grote, zware klok meteen twee keer zou moeten luiden.

De klok was al in 1773, een jaar nadat het dorp vanuit het niets was ontstaan, op instigatie van Frederick Obertin in Timișoara gegoten en op een ossenwagen hiernaartoe gebracht. Hij was met veel moeite de klokkentoren in getakeld en werd naast de kleine en de middelgrote klok gehangen. De grote klok was de belangrijkste.

Hij werd geluid bij brand of andere gevaren. Hij galmde over de velden om de middagpauze aan te kondigen en maakte in de avondschemering een eind aan het geluid van de andere twee klokken, die de mensen van de velden terug naar huis riepen. Drie slagen, voor de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Hij klonk ook als eerste wanneer er een dode ten grave werd gedragen.

De eerste dode had niet lang op zich laten wachten. De knecht Roland Manoeuvre was de klok aan het poetsen vlak voordat hij werd ingewijd, raakte verstrikt in de touwen en viel ondersteboven naar beneden. Hij kwam vlak voor de voeten van Frederick Obertin en de andere gasten neer. Misschien kwam het door de drank, misschien door iets anders, iets onverklaarbaars. In elk geval was dit het begin van een lange reeks ongelukken, moorden en zelfmoorden die het

dorp zouden treffen. Het was allemaal land van God, maar met die andere dingen hield men ook rekening.

Toen de burchtwachter in zijn handen spuugde en het touw pakte, hadden de meeste boeren op de velden, vaak vier of vijf kilometer verderop, het onweer al opgemerkt. Enkelen waren met hun handen in hun lendenen overeind gekomen, omdat ze zagen dat het licht veranderde. Een laatste, zwak schijnsel voordat de zon zou verdwijnen. En een eerste, lichte windstoot, als aankondiging van wat er allemaal zou komen. Eind juli was de oogsttijd. Overal op de velden stond tot schoven gebundeld graan en lag vaak nog gedroogd hooi. Maar er was niets aan te doen; ze konden pas later gaan kijken wat er nog te redden viel. Ze laadden hun werktuigen en proviand op hun wagens en vertrokken.

Door niemand opgemerkt verscheen Jakob op de smalle grindweg, die op enige afstand langs het dorp liep en Timișoara verbond met de Hongaarse grens. Het was een warme dag geweest, waarop de kleren aan het lichaam plakten en het stof in ogen en neus kroop. Ook Jakob had gezien dat de grond baadde in een felgeel licht dat snel donkerder werd, tot het in grijs veranderde. Hij bleef staan, hief zijn hoofd op, schoof zijn beduimelde, vormeloze pet naar achteren en keek omhoog naar de lucht. Hij haalde diep adem – het rook naar regen.

De wolken waren nauwelijks nog een kilometer verwijderd, de wind werd sterker en schudde de paar moerbeien en populieren die langs de weg stonden hevig heen en weer. Hoog boven zijn hoofd cirkelden, krijsend en onrustig, grote zwermen kraaien, en toen vlogen ze in de richting van de stad. Ze zouden neerstrijken op leegstaande fabrieksterreinen en in parken, op binnenplaatsen en langs de oevers van de Bega, en daar beschutting zoeken.

Jakob zag in de verte de laatste boeren tussen de huizen verdwijnen. Hij trok zijn schoenen uit, bond ze met de veters aan elkaar en gooide ze over zijn schouder. Er was geen tijd te verliezen: de storm was gearriveerd, de horizon was nog maar een paar honderd meter ver. Hij sprong het veld op en begon te rennen.

Hij wist dat het een slecht idee was, hoewel God bij alle mensen die door de bliksem werden getroffen hun zonden tenietdeed. Dat geloofden de Roemenen, en hij had lang genoeg in hun midden gewoond om dat zelf voor mogelijk te houden. Toen hij de eerste boerderijen naderde, stortregende het al, en de wind zette zich schrap, alsof hij hem wilde tegenhouden. Maar de wind had slechtere kaarten; Jakob liet zich hooguit maar heel even afremmen.

Maar soms sloegen de windvlagen zo wild in zijn gezicht dat hij drie, vier passen vooruit- en net zoveel weer achteruitging. Hij, een grote man met verwilderd haar, een speelbal van de natuur of van de duivels, die hem optilden en hem uit woede dat God achter hén en niet achter de mensen aan zat op de grond wilden smijten.

Het enige wat de storm van hem kon afpakken was zijn pet. Die rolde over het veld, werd de lucht in geblazen en bleef in een struik hangen. Ook zijn jas, met in een van de zakken het krantenartikel dat hem hier had gebracht, bolde op als een zeil en trok hem naar achteren. Maar Jakob was taai, daar zou het niet aan liggen. Hij was nog maar een paar passen verwijderd van een stal toen er iets vlak langs hem vloog – een stuk schoorsteen of afvoerpijp. Met moeite opende hij een deur aan de achterkant van de stal, glipte naar binnen en liet zich in het hooi vallen.

De dieren vonden het prima. In de buurt van de warme, trillende lichamen van de koeien en paarden voelde Jakob zich op zijn gemak. De geur van mest en hooi, drek en dierenhuiden had hem altijd al gekalmeerd. Leven in het ritme van de dieren, ze drogen, borstelen en toedekken, hun hoeven met zalf insmeren en dicht bij ze gaan zitten wanneer het in de herfst kouder werd. Jakob kroop voorzichtig naar een van de liggende koeien toe. Hij streek haar om haar te kalmeren, pakte een tepel en dronk gulzig. De koe liet het zich welgeval- len; voor haar was hij gewoon een ander soort kalf.

Hij ging liggen en sloot zijn ogen, maar deed ze niet lang daarna weer wijd open. Hij zocht geagiteerd in zijn zakken naar zijn gouden horloge, en toen hij het uiteindelijk in zijn hand hield, glimlachte hij tevreden. Toen viel hij in slaap bij

het geluid van de kletterende regen, de donder en de wind. Het was inmiddels donker geworden en door de kieren en spleten lichtten de slapende man en de luisterende dieren op in de bliksemflitsen.

Tot amper een kwartier later een andere man met een geweer in zijn hand de grote deur aan de voorkant opengooide en in het licht van de bliksem de vreemdeling probeerde te vinden. Toen hij hem ontdekte, liep hij voorzichtig op hem af en stootte de geweerkolf in zijn maag. Jakob sprong op; zijn hele lichaam leek wel een pantser.

‘Ik dacht dat je een paardendief was. Sommige mensen zien bij zulk weer hun kans schoon. Maar een paardendief gaat niet liggen slapen. Ben je Zwaab of Roemeen?’ vroeg de man.

‘Zwaab,’ antwoordde Jakob.

Alex Neper draaide zich om en ging zijn huis weer in. Toen Jakob dacht dat de man hem was vergeten of had opgegeven en zich afvroeg of hij het zou riskeren om gewoon te blijven – want de storm was nog lang niet voorbij –, hoorde hij van de andere kant van het erf een stem: ‘Kom binnen! Ik heb maïspap.’ Jakob liep met grote passen door de regen naar het huis.

Ze stonden tegenover elkaar in het vale licht van de keuken. Neper reikte hem een bord maïspap en een stuk worst aan. Jakob at staande; hij schrokte de maïspap naar binnen. Neper liet hem begaan, maar verloor hem niet uit het oog. Als hij had moeten vechten, had hij tegen deze vreemdeling geen schijn van kans. Jakob was hooguit zes- of zevenentwintig jaar, breder dan hij, had een krachtige neus en een sterke nek. Als hij dreigend voor iemand ging staan, kon hij beslist bereiken wat hij wilde. Voor de zekerheid trok Neper het geweer, dat op de keukentafel lag, wat dichterbij naar zich toe.

‘Ik heb gezien hoe je dwars over het veld aan kwam lopen,’ zei Neper. Jakob at de rest op, negeerde het glas dat zijn gastheer naast de fles sterkedrank had neergezet, zette de fles aan zijn mond en dronk hem bijna helemaal leeg. Pas toen keek hij om zich heen. Het huis zag er goed uit, maar het was onverzorgd en rommelig.

‘Waar ben ik?’

‘Bij de apotheker.’

‘Dat bedoel ik niet. In welk dorp?’

Nu pas viel Neper de stem van de vreemdeling op: diep, wel-luidend en zeker.

‘In Triebswetter.’

‘Triebswetter? Dan ben ik waar ik wezen moet,’ zei Jakob, en hij schepte uit een pan nog wat maïspap op zijn bord.

De orkaan duurde nu al een paar uur. Hij had er nog steeds geen genoeg van, hij of de wezens die erin woonden. Er waren mensen die zeiden dat ze dicht genoeg in de buurt waren gekomen om de gedaantes te zien die zich erin schuilhielden: lelijke en afstotende gedaantes, of verleidelijke, maar niet minder gevaarlijke.

Als er eens iemand verdween of niet terugkeerde van een reis, zei men: ‘De storm heeft hem gehaald.’ Soms dook hij weer op, opgezwollen en blauw aangelopen, door de rivier op de oever gegooid. Of hij bleef misschien voor altijd weg. Dat deze persoon wellicht achter een nieuwe man of een nieuwe vrouw aan was gegaan, of dat hij de voorkeur gaf aan de dood boven een leven in de benauwenis van het dorp, mocht niet eens gedacht worden. Bedrog en de vrijheid om te kiezen bestonden niet. Alleen God of de duivels bestonden, en het noodlot waarmee ze mensen plaagden.

Toen de orkaan was afgenomen, durfden Neper en Jakob de straat op te gaan. Er lagen overal omgevallen karren, hekken die losgerukt waren en ontwortelde bomen. Een schuurtje, enkele schoorstenen en de muur van een huisje dat alleen uit aangestampte aarde bestond waren ingestort. ‘Als het blijft regenen, stijgt de Mureş en staan we binnenkort onder water,’ zei de apotheker, en hij ging zijn huis weer in.

Jakob was doorweekt. Uit zijn kleren druppelde het water in de kleine stroompjes die door de straat en de tuin van Neper liepen en modder, kiezelstenen, afval en zelfs kleine stukken gereedschap meevoerden. Hij stond ook in zo’n stroompje, en het water liep rond zijn vuile voeten. Toen niemand het meer verwachtte, omdat de bliksem steeds verder weg flitste, mis-

schien zelfs al boven Timișoara, lichtte de hemel nog één keer op en kreeg het dorp in het vluchtige licht een spookachtige aanblik. Op de bliksem volgde een enorme donderslag, waar iedereen van schrok, mens en dier.

Neper haastte zich naar het raam. Hij zag de vreemdeling wijdbeens bij de poort staan, alsof hij vergroeid was met de aarde en deel van de regen en de storm was geworden. Een nog jonge man, die hij zich goed kon voorstellen als zijn stalknecht. Maar een van wie je niet wist wat je aan hem had. Wat hij hier te zoeken had was onduidelijk, maar zijn aanwezigheid beloofde niet veel goeds.

De eigenaar van de enige apotheek in de wijde omtrek was een bescheiden man. Zijn vader, de eerste Alex Neper, had de zaak in 1880 geopend en zijn medicijnen, flessen en poeders in allerlei kleuren geïmporteerd uit Wenen en Boedapest. Als gepassioneerd chemicus had hij van alles en nog wat gefabriceerd en zichzelf op een dag met winkel en al de lucht in geblazen. Zijn zoon had bijna niets meer van zijn vader teruggevonden. Wat hij kon begraven paste precies in een kartonnen doos. Toch werd de klok geluid.

Neper had al het een en ander gezien: tyfus, cholera en pokken – want vaak maakten de boeren geen onderscheid tussen hem en de arts. Die was namelijk ook nog eens dierenarts en had zich pas kortgeleden in de buurt gevestigd, en daarom werd Neper vaak eerder naar een ziekbed geroepen – dat dan overigens niet zelden veranderde in een sterfbed. Desondanks lukte het deze man, die half zo oud was als hij, om hem in de war te brengen.

Ook deze keer was de burchtwachter niet sneller ter plaatse. De bliksem was nog niet ingeslagen of zijn vrouw schudde hem al wakker.

‘Word wakker, er is brand, maar je hersens zijn doorweekt van de drank!’

‘Ook al zuip ik graag, ik ben nog lang niet doof,’ antwoordde hij. Hij trok iets extra’s aan en stapte naar buiten. Daar kwam hij opnieuw de veldwachter tegen.

‘Waar is de brand?’ vroeg hij.

‘Bij de Amerikaanse,’ antwoordde Marian.

‘Dan is God rechtvaardig.’

Korte tijd later luidde de klok en werd iedereen – misschien ook de doden – gewekt om aan zijn plicht herinnerd te worden. De apotheker kleepte zich aan, scharrelde wat emmers uit een donkere opbergruimte bij elkaar, pakte nog een jas en liep naar Jakob. Hij reikte hem de jas aan. ‘De bliksem is ingeslagen. Kom mee!’

Op dat moment verscheen er vanuit de Neroergasse een paard in een vonkenregen. Zijn staart en manen stonden in brand, en uit zijn glimmende vacht kwam rook. De regen was, juist nu hij het hardst nodig was, afgezwakt. Het dier galoppeerde aan hen voorbij. Het botste tegen muren en hekken, en liep tegen een boom op. Toen zakte het verzwakt door zijn benen, probeerde weer op te staan, maar bleef liggen. Het hief nog één keer zijn hoofd op, in een laatste poging zich te verzetten tegen de dood, en toen was het voorbij.

‘Kom mee, ze hebben ons nodig!’ herhaalde Neper zijn aansporing.

‘Dat zijn mijn zaken niet,’ antwoordde Jakob, en hij keek Neper na, die ervandoor was gerend.

Toen het licht werd, was de nachtmerrie voorbij. De orkaan was verder getrokken, en bij de eerste toppen van de Karpaten aangekomen zou hij nog één keer oplaaien, dan afzakken en oplossen. Het was stil, alsof de wereld net geschapen was.

Neper maakte zich niet meer druk om Jakob; hij hoopte alleen dat hij niets gestolen had. Voor mensen zoals hij was een onbewaakte boerderij een uitnodiging. Maar waarschijnlijk was hij net zo snel weer verdwenen als hij was gekomen. En als hij nog een keer zou verschijnen, zou Neper ervoor zorgen dat hij er spijt van kreeg. Nog nooit had iemand geweigerd te helpen, nooit had iemand zich verzet tegen wat hier het leven bepaalde: de plicht tot liefdedienst. Dat was je de andere mensen schuldig. Schuld hield hen allemaal bij elkaar.

Als er iemand overleed, droeg je als liefdedienst zijn kist. Als iemands huis afbrandde, hielp je met emmers water. Als de huiseigenaar het weer opbouwde, hielp je hem daarbij. Er be-

stonden talloze vormen van liefdedienst; zo was het al sinds het begin geweest, sinds de dagen van Frederick Obertin. Zo hadden ze het vast ook gedaan in Lotharingen, het gebied waar de meesten van hen vandaan kwamen. Je had het graan van anderen dat binnengehaald moest worden, het varken dat geslacht moest worden, de wagen die gerepareerd moest worden. De bouw van een molen, een kerk, of de aanleg van een straat.

Van liefdedienst tot liefdedienst verwekte je kinderen, verloor je kinderen, verloor je je vrouw, vond je een nieuwe, dorste je het graan, hielp je een kalf op de wereld, brandde je je merkteken in varkensoren, gaf je je dochter ten huwelijk en had je liever een zoon gehad om de boerderij aan na te laten, verdroeg je hitte en honger, en ook de rivier wanneer deze boosaardig en wreed alles onder water zette, de misoogsten, de jaren van de ratten en de cholera, de ouderdom en de ziektes, de misvormde ruggengraat en de ontstoken gewrichten.

Op het laatst woonde je als gast in je eigen huis, bij je oudste zoon of schoonzoon, en legde je dagelijks hetzelfde traject af van je bed naar de kachel om je oude botten op te warmen. Als je in de loop van je leven honderd keer een liefdedienst had verricht, kwamen er anderen die voor jou de laatste liefdedienst verrichtten.

Neper was zwart van het roet. Zijn broek was gescheurd, in zijn gezicht en op zijn armen had hij lichte brandwonden, zijn hoed en jas waren verloren gegaan en hij moest voortdurend hoesten. Er waren veel te weinig mensen gekomen om de Amerikaanse en haar vader te helpen, behalve hij twee of drie anderen, en verder de paar dagloners die bij hen werkten. Haar vader was bijna omgekomen, omdat hij zijn paarden niet in de steek wilde laten. Het vuur had zich snel uitgebreid. Bijna alles was afgebrand: stallen, schuren en wagens, en ook delen van het hoofdgebouw. Een koets had het gered, net als het knechtshuis.

Neper was tientallen keren de stal in gelopen, had geprobeerd dieren los te maken, had varkens en gevogelte naar buiten gejaagd, tot de stutbalken het begaven, het dak instortte en er een grote hoeveelheid vee onder werd bedolven. Hij was ook met de anderen het huis in gierend en ze hadden

naar buiten gedragen wat er gedragen kon worden. Het water werd uit een put gehaald; de Mureş was te ver weg.

Niclaus en zijn dochter Elsa hadden zichzelf voortdurend in gevaar gebracht, tot ook zij het op een gegeven moment moesten loslaten. Uiteindelijk zaten ze buiten met hun hoofd in hun handen naast de tafel uit de huiskamer, waarop bergen servies, beddengoed, fotoalbums en kleren lagen. Om hen heen lagen zakken graan, dekenkisten, matrassen, commodes en gereedschap.

De apotheker deed zijn huis van het slot, kleedde zich daarna langzaam en vermoeid uit, ging zitten en begon zich grondig te wassen. Hij boende stevig zijn kale schedel, zijn rode gezicht en zijn armen. Hij waste met langzame, regelmatige bewegingen de geur van de verbrandingen van zijn huid.

Ineens kwam Jakob binnen. In zijn ene hand hield hij de jas vast, terwijl zijn overhemd geopend over zijn broek hing. Hij deed een paar passen in de richting van de naakte, geschrokken Neper en zei op een toon die geen tegenspraak duldde: 'Ik heb honger, ik wil eten.' Hier gaat iets helemaal niet goed, dacht Neper. De man die hij daarstraks nog had willen doodschieten en die hij zich daarna goed kon voorstellen als stal-knecht, gedroeg zich nu als de baas in huis.

'Ben je er nog?' stamelde hij.

'Ik heb hier vannacht je vee bewaakt, broeder. Dat moet je niet zo alleen achterlaten, vanwege de dieven. En nu wil ik eten.' Jakob grijnsde.

Neper was helemaal in de war. Hij kreeg een verschrikkelijke hoestbui. Hier, waar je elkaar met 'broeder' en 'zuster' aansprak, dienden de jongeren onvoorwaardelijk respect te tonen voor de ouderen. Wie daar ook maar enigszins tegenin ging betaalde een boete, en voor zwaarwegender vergrijpen kreeg je nog niet zo lang geleden zweepslagen op de strafbok. Dan werd je aan de schandpaal door het dorp gevoerd.

Om zijn opwindning te verbergen streek hij werktuiglijk met het washandje over zijn lichaam, maar zijn zintuigen stonden op scherp. Vanuit zijn ooghoeken zag hij de man op zich afkomen, tot hij hem bijna aanraakte. Nu zat hij in de val – hij kon niet opzij springen en ook niet opstaan om zich te verdedigen. En zijn

geweer lag sinds het begin van de avond op de keukentafel.

Neper zat naar Jakobs schoenen te kijken: houten zolen waarover een schoenmaker het afgedragen leer van nog oudere schoenen had gespannen. Toen hief hij langzaam zijn hoofd op en zag zijn broekspijp, die op veel plekken gescheurd was. De broek die voor alles dienstdeed: voor het werk op het land en in de stal, voor zijn vrije tijd en kerkgang, als zo iemand al naar de kerk ging. Het gevlekte overhemd, dat ooit wit geweest moest zijn, de behaarde borst, de kin. In een paar tellen had Neper zijn tegenstander opgenomen en was hij meer over diens armoede te weten gekomen dan hem lief was. Zulke dagloners en landlopers waren gevaarlijk; ze hadden weinig te verliezen en dat weinige zetten ze graag op het spel. Daar hoefden ze niet dronken voor te zijn, de geringste aanleiding was voldoende.

Ze hadden zo lang met het vee geleefd, ze waren zo lang weinig gewaardeerd en hadden waarschijnlijk ook weinig zelfwaardering, ze leefden zo in de wetenschap dat hun leven een aaneenschakeling was van gebrek en vernedering, van wachten op het magere loon, van flink zuipen, kaarten, hoererij en weer wachten, dat ze altijd al rekening hielden met het ergste. En daardoor onberekenbaar waren.

Het was nog maar een paar jaar geleden dat twee van zulke mannen de schoondochter van Peter Bartu hadden doodgeslagen, en pas na een dagenlange klopjacht, waarbij zelfs de gendarmerie had moeten helpen, waren opgepakt. Ze waren meegaand en berouwvol geweest, hadden beweerd dat ze zich niets meer konden herinneren, wat ze allemaal toeschreven aan hun hoge promillage. En langer geleden was burchtwachter Josef Reno, of Gogo Joschka, zoals iedereen hem noemde, tijdens een barre winter terwijl hij op straat wachtliep door een paardendief met zijn eigen geweer doodgeschoten.

‘Als je me even wilt verontschuldigen,’ zei Neper, en hij probeerde op te staan. Als hij al een kans maakte, dan alleen staand. Maar de vreemdeling deed geen stap achteruit, zodat de apotheker niets anders restte dan te blijven zitten.

‘Ik verontschuldig helemaal niemand. Ik heb je boerderij bewaakt, jij bent mij eten schuldig.’

‘Daar heb ik niet om gevraagd.’ De apotheker verbaasde zich over zijn moed. Het indrukwekkende lichaam van de ander was maar een handbreedte van Neper verwijderd en stond erbij als een huis.

‘Gevraagd of niet, ik heb het gedaan, terwijl jij bij iemand een brand hebt geblust. En nu wil ik betaald krijgen.’

Neper besloot nog één keer dapper te zijn. ‘Is dit een dreigement?’ Hij zag dat de handen van de ander, die op ooghoogte waren, tot vuisten werden gebald. Die hield ze even zo, terwijl de aders op zijn onderarm opzwellen. In de nauwe ruimte die het lichaam van Jakob voor hem overliet kon hij zich niet verroeren en zich nauwelijks verdedigen.

Toen gebeurde er iets waar Neper niet op had gerekend. De vreemdeling ontspande zich; hij liet zijn armen en handen hangen, deed een stap naar achteren en hing de jas over de stoelleuning. ‘Je bent bloot en ik kom zomaar binnengestormd.’ Zijn houding en stem verrieden niets van de spanning van even daarvoor. Hij leek nu gewoon een buurman die even langskwam en zonder aan te kloppen was binnengekomen.

De apotheker kleepte zich gauw aan, zodat hij zich door zijn kleren enigszins beschermd voelde tegen de vreemdeling, die ineens verlegen op hem overkwam. In korte tijd had zich voor zijn ogen een verandering voltrokken die hij niet kon verklaren. Nu hij aangekleed en gewassen was, en vooral nu hij stond, was hij weer de baas in huis en was de ander de vragende partij.

Jakob ging naar de keuken en Neper liep nerveus achter hem aan, omdat het geweer daar nog steeds lag. Daar zat Jakob vredig aan tafel, met een brood tegen zijn borst gedrukt, dat hij met het mes doormidden sneed. Hij scheurde er een stuk af, doopte dat in de maïspap van de vorige avond en propte het in zijn mond. Toen volgden er nog een paar dikke plakken worst. ‘Dit is toch alles wat je nodig hebt? Waarom heb je dat niet eerder gezegd, broeder? Maar ga zitten en eet een hapje mee. Ik ben blij dat ik hier ben.’

Er klopte weer niets van. Deze man nodigde hem uit om aan

zijn eigen tafel te komen zitten. Buiten gevaar en enigszins geamuseerd ging hij zitten en pakte het brood aan, dat de ander hem aanreikte. Hij gaf toe aan zijn honger, want het harde werken van die nacht had hem energie gekost.

‘Eén ding heb ik wel geleerd: je moet altijd eten alsof het je galgenmaal is,’ ging Jakob verder. Hij smakte genoeglijk. Zijn blik viel op het gezicht van de apotheker en hij begon te lachen. ‘Wat is er met jou aan de hand? Je kijkt alsof je de duivel hebt gezien. Wees maar niet bang, je bent immers in je eigen huis.’ Het werd stil. Nu smakte Neper ook en hij liet van tijd tot tijd een boer, omdat hij alles gulzig naar binnen werkte.

‘Hoe heet je?’ vroeg Neper na een tijdje.

‘Jakob.’

‘En verder?’

‘Gewoon Jakob.’

‘Iedereen heeft een achternaam.’

‘Ik niet. Jakob is voldoende.’

‘Maar ...’

De vreemdeling sloeg met zijn vuist op tafel en legde zijn andere hand er plat naast. Zijn blik werd weer doordringend en kil. ‘Je kunt ernaar vragen zolang je wilt, maar je krijgt geen ander antwoord.’ En weer trad er een verandering op: hij leunde achterover, leek ineens voldaan en tevreden te zijn, en veegde de rand van het bord schoon met een stuk brood. Alsof hem iets belangrijks te binnen schoot, sprong Jakob vervolgens op, pakte zijn jas en haalde er een krantenpagina uit tevoorschijn. Hij vouwde hem open, legde hem voor de apotheker neer en streek hem glad.

‘Ken je deze vrouw?’ De apotheker keek er even naar en barstte toen in lachen uit. ‘Ken je haar?’ vroeg Jakob, nu met wat meer nadruk.

‘Of ik haar ken? Dat is Elsa Obertin. Iedereen kent haar, van hier tot Timișoara en verder. Wij noemen haar “de Amerikaanse”. Als je gisteren was meegegaan, had je haar kunnen ontmoeten. Het was namelijk haar boerderij die is afgebrand.’

Jakob kromp ineen. ‘Haar boerderij? Afgebrand?’ vroeg hij.

‘We hebben geprobeerd zo veel mogelijk te redden, maar we

waren met te weinig mensen. Iemand helpen is bij ons een vanzelfsprekende zaak. Ze is niet zo geliefd meer sinds ze terug is uit Amerika. Er wordt over haar gepraat. Ben je hier voor haar?’

Jakob antwoordde niet meteen. Het leek alsof hij ergens anders mee bezig was en hij zat lang te peinzen. ‘Betekent dat dat ze helemaal niets meer heeft?’ vroeg hij toen.

‘Zo zou ik het niet willen zeggen. Ze heeft nog genoeg. Maar waarom ben je zo geïnteresseerd in Elsa?’

Jakob stopte de krantenpagina terug in zijn zak en keek om zich heen, alsof hij iets zocht. Toen Neper geen antwoord meer verwachtte, zei hij: ‘Omdat ik met haar ga trouwen. Heb je schone kleren en een scheermes voor me, broeder?’

Dat was het eerste grote optreden van mijn vader. Hij was uit de Karpaten afgedaald en over steile weggetjes en olifantenpaadjes, langs beken en rivieren gelopen. Bij boeren en houtvesters had hij gewerkt voor wat maïspap en aardappelsop, en daarna was hij weer verder getrokken, uit angst dat het anders misschien te laat was. Hij had de Banater Vlakte bereikt, die zich, door de zon gebleekt, stoffig en vol barsten, voor hem uitstreckte.

In Timișoara had hij in het haventje zakken meel op Oostenrijkse boten geladen en als gezel gewerkt bij de ambachtslieden op de Piața Iosefin. Men had hem gewaardeerd, hij was sterk en bekwaam en had uithoudingsvermogen, maar hij kon geen meester boven zich verdragen. Het was steeds dezelfde gedachte die hem op sleeptouw nam en hem ertoe bracht op een dag de stad in westelijke richting te verlaten. Op weg naar Triebswetter was hij op veel plekken een tijdje blijven hangen, maar nooit ergens langer dan een paar weken.

De gedachte dat iemand anders hetzelfde idee had gehad, eerder op pad was gegaan, sneller was opgeschoten en het verder had gebracht dan hij liet hem niet los. En nu was hij zelf tijdens een hevige storm als een soort natuurverschijnsel opgedoken. Terwijl aardbevingen, droogte of overstromingen weer verdwenen, bleef hij. Eerst bij Neper, toen bij mijn moeder en later bij iedereen.

De eerste bruiloft in Triebswetter werd na de eerste dode, de ongelukkige knecht Manoeuvre, op 27 april 1773 ingeluid. In de dorpskroniek staat geschreven dat deze als gevolg van ongeoorloofde copulatie plaatsvond. Niet dat men in dit gebied van de wereld niet graag paarde. De lompe, aan hun lust overgeleverde mannen drongen vaak en weinig zachtzinnig de lichamen van hun vrouwen binnen.

Dat was hun enige recht, als je bedenkt dat ze niet eens over zichzelf konden beschikken. Als de landheer voorbijreed, baron Alvinczy, drukten ze als ze Zwaben waren hun vilten petten en als ze Roemenen waren hun petten van schapenvacht tegen hun borst en maakten een buiging. Als de landheer uitstapte, liepen ze naar hem toe om zijn hand te kussen. Er was te weinig hand voor zoveel monden.

Thuis waren ze allemaal heren. De dierlijke copulatie, wanneer ze vervuld waren van opwinding en verlangen, was het enige wat hun alleen toebehoorde en wat hen schadeloosstelde. Dat en de drank in de kroeg. Vaak vond de bijslaap voor zonsopgang plaats, niet om zich voor God te verstoppen, maar omdat ze alleen dan niet moe waren. Verdoofd door de geur van de stal, door de uitwerpselen en urine in de po, door de verschaalde lucht, de slechte adem en de stank van opgedroogde modderresten aan hun voeten en ongewassen lichamen, gestoken door vlooiën en muggen, kropen ze onder het strodek naast hen, waar ze algauw het net zo kwalijk riekende lichaam van de ander vonden.

Er was ook een andere reden waarom de mensen in Triebswetter zo intensief geslachtsgemeenschap met elkaar hadden. Ze waren met maar tweehonderd gezinnen, die in hun van aangestampte leem gebouwde huizen probeerden te overleven. Als ze wilden blijven bestaan, als ze wilden dat het onbarmhartige land hen niet verzwolg en deed verdwijnen, waren ze gedoemd zich te vermenigvuldigen. Niemand had dat met zoveel woorden gezegd toen ze hun huizen betrokken, toen er voor het eerst grote sterfte was door de cholera, maar iedereen had het geweten. Dat was immers hun lot als kolonisten; daarom had de Oostenrijkse keizerin hen hiernaartoe gestuurd. Niet om uit

te sterven, maar om vaste voet aan de grond te krijgen.

Daarom hadden Ludwicus Godron en Anna Odromat gemeenschap met elkaar, al was het wat overhaast. Ze waren alle twee nog geen zestien en kenden elkaar nog maar een paar maanden. Geslachtsgemeenschap die niet met Gods wil plaatsvond. De veldwachter, die hen vond, blies op zijn hoorn alsof hij een brand, een diefstal of een ander ongeluk bekend moest maken. Binnen de kortste keren stond er een menigte tierende mensen om het angstige stelletje heen, en het had niet veel gescheeld of ze waren gelyocht.

Ze hadden hun leven te danken aan Frederick Obertin, die het voor hen opnam en eiste dat er een gerechtsdag bijeen werd geroepen. Het is niet zo dat hij bijzonder aardig was en hij handelde niet uit medelijden, maar omdat hij de rechter was. En zijn macht was de rechtspraak.

Normaal duurde de voorbereiding van een gerechtsdag een week. Het bericht dat er binnenkort recht zou worden gesproken ging van deur tot deur. Iedereen kende zijn eigen overtredingen, die genoteerd stonden in een strafboek dat door de rechter werd bewaard. Iedereen vreesde die dag. De kwestie van Ludwicus en Anna was echter dringend en moest hard worden aangepakt. Anna werd aan haar haren door het dorp gesleurd; Ludwicus werd van de een naar de ander geduwd en kreeg klappen, en van alle kanten kwamen mensen naar de hoofdstraat toegestroomd die lawaai maakten en de spot met hen dreven. Pas bij de boerderij van de rechter ebde het lawaai weg. De oude mannen schoven het stelletje naar voren en ze verdwenen in het huis.

Daar vond de gerechtsdag plaats, en Frederick veroordeelde de twee tot dertig zweepslagen, tot een verplicht huwelijk, uitsluiting uit de gemeenschap en een leven op grote afstand van het dorp. Ze mochten de dorpsgrens alleen passeren om één keer per jaar hun ouders te bezoeken. En zo werden ze gegegeld en kreeg de jonge vrouw een bruidsjurk aangetrokken over haar nog verse, bloedige striemen. De pastoor luidde de klokken, de kleine, de grote, toen de kleine weer, en tot slot alle drie tegelijk.

Pal voor de kerk werden ze op een ossenwagen geladen, voorzien van proviand, een koe en wat gereedschap, en naar de dorpsgrens gebracht. Het kind dat Anna later baarde stierf na twee dagen ongedoopt. Zijn ziel werd gehaald door de duivels, zeiden de paar Roemenen in het dorp.

Gemeten naar zulke maatstaven had men Jakob-zonderachternaam en Elsa Obertin moeten geselen en radbraken, en had de herinnering aan hen uit de gedachten van de mensen gewist moeten worden. Want ze waren misschien niet meer zo heel jong, maar hadden zich net zo goed aan Gods wetten te houden, en ze waren al na drie weken met elkaar naar bed gegaan – Elsa niet vrijwillig, maar ook niet tegen haar zin. Een man die zo'n heel eind alleen voor haar had gereisd moest ze zien vast te houden.

Toen Jakob de ochtend na de storm naar de restanten van haar boerderij kwam, zag hij er in de kleren van Neper uit als een te snel en te sterk gegroeide jongen. Elsa moest bijna lachen en vergat even de toestand van de vroeger imposante, daarna verwaarloosde en nu verwoeste boerderij van de familie Obertin, die ze pas met geld uit Amerika had kunnen opknappen.

De vlammen konden het gebouw van hen afnemen, maar nooit de grond die ze bezat. Een groot deel van haar koeien had de nacht doorgebracht in de wei en kon voor de storm niet meer naar huis worden gebracht. Alleen de paarden van Niclaus, Elsa's vader, hadden in de stal opgesloten gezeten. Hij wilde ze altijd in de buurt hebben nadat zijn vrouw was overleden. 'Als ik de paarden zie, zie ik haar. Ze hield ontzettend veel van ze,' mompelde hij soms. Nu waren ze allemaal op één na verbrand of door de ingestorte stal dodelijk getroffen.

Maar misschien zagen Elsa en haar vader er voor Jakob net zo vreemd uit, zwart van het roet, in hun nachthemden en laarzen. Het ontging Jakob niet dat de mensen die langsliepen slechts steels hun kant op keken en meestal hun hoofd afwendden, hoewel het ongeluk van anderen wel een magische aantrekkingskracht op hen moest uitoefenen.

Elsa was bezig de overblijfselen te doorzoeken op bruikbaar

materiaal en legde huishoudelijke artikelen en overig huisraad bij elkaar. Ondertussen pookten de dagloners die ze vanwege de oogst hadden aangenomen in de hete as op zoek naar smeulende plekken. Als ze er een gevonden hadden, goten ze er water op en kwam er stoom vanaf. Niclaus knielde neer naast een van zijn paarden en streelde het, alsof het nog leefde.

Zo kwam Jakob langzaam en onderzoekend op hen af, en hij hield de kleine, sierlijke vrouw die mijn moeder zou worden steeds in het oog. Ze merkte hem pas op toen hij er al een tijdje stond. ‘Hij was er ineens,’ zou ze later zeggen. ‘Wat had ik moeten doen?’ En dat meende ze ook nog.

Alsof ze geen keus had gehad nadat hij was verschenen. Alsof haar leven was verdeeld in een leven vóór en een leven mét hem. Alsof alles tot die tijd alleen maar een voorbereiding, een aanloop was geweest – niet zonder betekenis, want ze had dingen gezien en gedaan waar anderen alleen maar van droomden, of zelfs dat niet eens. Over veel van deze dingen zou ze haar hele leven blijven zwijgen.

Ze was zevenentwintig, in de wereld waar zij leefde al een oude vrouw. Tijdens haar Amerikaanse nachten in New York had ze zich vast vaak en graag voorgesteld dat haar nog iets groots te wachten stond. Iets wat het wachten de moeite waard maakte. ‘Iets groots, dacht ik, maar op zoiets groots als hij had ik niet gerekend,’ vertelde ze later.

In elk geval merkte ze Jakob op toen hij, met zijn handen in zijn zakken, tegen haar vader zei: ‘Broeder, een van je paarden ligt dood voor het huis van de apotheker.’ Hij spuugde op de grond en drukte de neus van zijn schoen op het natte plekje in het stof. ‘Treurig. Ik ben dol op paarden. Je hart breekt als je zoiets ziet.’ Nog terwijl hij dat zei liep hij het erf op en ging aan de zware tafel zitten die ze, net als een stoel, een bed en een paar kleden, naar buiten hadden gedragen. Met elkaar vormde dit het decor voor de scène zoals hij die had bedacht.

Er sprong een haan op de tafel, die zijn veren opzette en begon te kraaien, hoewel de zon al hoog stond. ‘De haan kraait op klaarlichte dag,’ zei Niclaus, mijn toekomstige opa. ‘Hij is gek geworden of wil de spot met ons drijven.’ Elsa vroeg

een van de dagloners wat water in haar handpalmen te gieten, boog iets voorover en waste haar gezicht, armen en handen, en toen liep ze ook naar de tafel. Niclaus volgde haar.

Ze keek Jakob lang aan met een onbeweeglijk gezicht, tot hij opsprong alsof hij zich ineens iets herinnerde. 'Jij hebt het harder nodig om te zitten dan ik, zuster,' zei hij, en hij schoof de stoel naar haar toe. Nu zag Elsa hem in zijn volle lengte; ze kwam tot zijn borst. Er was niets aan hem wat haar tegenstond. Ze verbaasde zich over haar eigen gedachten, maar ze was eigenlijk nog jong. Haar blikken waren niet naar binnen gekeerd, zoals later. Toen zowel zij als haar vader niets zei, vervolgde Jakob: 'Wat een verschrikkelijke nacht, hè?'

'Wie bent u?' vroeg ze.

'Ik ben Jakob.'

'En wat wilt u hier, Jakob?'

'Wel, zuster, ik kom van ver, uit Bocşa. Misschien ken je Bocşa niet, het ligt in de bergen. Ik ben meer dan twee maanden geleden vertrokken, om jou op te zoeken.'

'Als u werk zoekt, we hebben momenteel genoeg te doen, zoals u zelf kunt zien,' onderbrak Elsa hem.

'Daarom ben ik niet hier.'

'Waarom dan?'

'Dat probeer ik net te vertellen. Mijn vader was Zwaab. Toen ik klein was, is hij met mij naar Bocşa verhuisd. We hadden het daar een beetje beter; we hadden zelfs een kleine stal met een paar dieren, maar toen mijn vader stierf, moest ik alles verkopen. Dit is het enige wat ik nog heb. Hoe hij eraan gekomen is weet ik niet.'

Hij haalde het gouden horloge uit zijn zak.

'Ik wist me wel te redden. De ene keer werkte ik voor Eckl bij de watermolen, de andere keer bij de benzinepomp. Ja, we hebben zelfs auto's in Bocşa. Allemaal steenslagwegen, vol gaten; auto's geven bij ons na twee of drie jaar de geest. Ik repareerde ze en bediende daarnaast de pomp.'

Daarna heb ik gewerkt bij Augenstein, een Jood. We verkochten stoffen, scharen en verder alles wat nodig is om kleren te maken. Ik was zijn assistent, voor het zware werk. Kijk

naar mijn handen. Ik met naald en draad – bespottelijk. Rollen stof lossen, leveranties verzorgen, eerder dat soort dingen. De zaak van Augenstein is vlak naast de synagoge, maar je kent Bocşa natuurlijk niet.

Je hebt eerst de synagoge, dan de ijzerhandel van Laurentz en dan onze zaak. Dat wil zeggen, die van de Jood. En aan de overkant staat ons hotel, heel indrukwekkend, met een balzaal op de eerste verdieping, die zo groot is als, laten we zeggen, van hier tot die verkoolde appelbomen daar. Ik heb vaak bij Augenstein voor het raam gestaan en van onderaf gekeken wat daar allemaal gaande was. Er hangen twee ... hoe heten die dingen ... kroonluchters aan het plafond, helemaal van kristal natuurlijk. Ik heb meegeholpen ze uit te laden toen ze vanuit Bohemen werden geleverd.

Nou ja, zo'n bal is niets voor ons soort mensen. Je wordt er ten eerste niet toegelaten en ten tweede trap je tijdens het dansen de vrouwen op hun tenen. Moet je kijken wat voor voeten ik heb. Je kunt nog beter een os de polka leren dansen dan deze voeten. Maar ik was nieuwsgierig en wilde zien wat ze daar deden.

Ik stond een keer te wachten op een nieuwe leverantie van materiaal. Augenstein was al met zijn dochters naar het bal en de auto was te laat. Dat is normaal bij ons; de weg is lang en onberekenbaar. Er zijn weleens auto's in het ravijn gestort toen ze grote brokken steen of gaten wilden ontwijken. Ik hoorde de hele tijd de muziek van de overkant en het gelach van de mensen, eerst een polka, toen een csardas en toen weer een polka.

Toen ben ik naar buiten gegaan en dacht: als ik toch buiten ben, kan ik net zo goed oversteken. En toen ik voor het hotel stond, dacht ik: dan kan ik net zo goed naar binnen gaan. Er zat niemand bij de receptie, hoewel er normaal altijd iemand zit om loopjongens en zigeuners op te vangen.

Ik deed mijn pet af, kuchte, maar er kwam niemand. En toen hoorde ik op de eerste verdieping de muziek met haar magische aantrekkingskracht en zei tegen mezelf: Nu moet je doorlopen, jongen. Nu maakt het toch niet meer uit waar ze je betrapten. Je bent hier niet om iets te stelen, dat zullen ze wel

snappen als het erop aankomt. Augenstein doet vast een goed woordje voor je.

Ik ging heel voorzichtig de trap op en toen ik boven was, schoof ik een dik gordijn opzij. Ik schrok. Daar stond de man van de receptie, maar in plaats van mij weg te jagen hield hij zijn vinger tegen zijn lippen en gebaarde dat ik door het glas moest kijken. Je hebt daar namelijk van die schuifdeuren met glas en op het glas staat de naam van het hotel.

Wat ik daar zag leek wel een droom. Het liefst was ik niet meer wakker geworden. Mooie, rijke mensen, mannen in rok-kostuum, vrouwen met blote schouders, strikken en glitters – jij hebt daar meer verstand van dan ik, zuster. Allemaal meisjes die ik van gezicht kende, en ze hadden zich allemaal opgedoft.

Ik heb een tijdje alleen maar staan kijken en bewonderde de aankleding van de zaal, want er waren ook stoffen uit onze zaak gebruikt. Ik stond erbij als een betoverde boerenpummel, en dat ben ik natuurlijk ook, zuster. Ineens porde die vent van de receptie met zijn elleboog in mijn ribben en gaf me een krant. “Deze hier hebben geen klasse,” mompelde hij. “Zij heeft pas klasse.” Ik had geen idee wat hij met “klasse” bedoelde. Dat heb je bij ons alleen in de trein – eerste, tweede klasse, en ik rij derde klasse. Op de treeplank; dan ben ik sneller weg als de conducteur komt.’ Jakob knipoogde naar Elsa.

‘Ik wilde de foto beter bekijken, maar net op dat moment werd er op straat getoeterd. “Je mag de krant wel houden,” zei hij. “Met mij trouwt ze toch niet.” Ik stak hem onder mijn arm en vertrok. Pas thuis, toen ik ’s avonds op bed ging liggen, heb ik de krant opengeslagen. Je wilt toch weten wat er in de wereld gebeurt als je op zo’n plek als Bocşa woont. Ik bladerde hem door en kwam de foto tegen die hij me wilde laten zien. Kijk!’

Jakob haalde de krantenpagina tevoorschijn, vouwde hem open en legde hem op tafel. Hij streek er met een open hand overheen om hem glad te maken.

‘Dat ben jij, zuster, toen je in Timișoara op het station aankwam. Eronder staat: DE TERUGKEER VAN DE AMERIKAANSE. OP HET STATION VAN TIMIȘOARA WORDT ZE DOOR VEEL

NIEUWSGIERIGEN OPGEWACHT. En dan vertelt de journalist dat je een lange reis hebt gemaakt, van New York naar Timișoara, wekenlang op een boot en in de trein. Op de achtergrond is je bagage te zien, een hele berg. De foto is twee jaar geleden gemaakt, toen je aankwam, maar het interview is nieuw, nog geen vier maanden oud. De journalist vraagt nog aan je wat het moeilijkst was na de terugkeer. Weet je nog wat je antwoord was? Waar staat het ook alweer?’

Jakob ging koortsachtig met zijn vinger over de tekst. ‘Daar. Je zegt: *Het moeilijkst is een man te vinden. Op mijn leeftijd ben je in Amerika nog heel jong, maar hier al vrij oud.* En je zegt ook nog dat de huwbare mannen misschien ook op een afstand blijven omdat je nu rijker bent dan de meesten van hen. Ik citeer verder: *Maar ik wil wel graag een man, net als iedere vrouw. Een die de boerderij van mijn vader overneemt en met wie ik in mijn nieuwe huis in de stad kan wonen. En kinderen – waarom zou ik geen kinderen willen? Ik wil alles wat een vrouw gelukkig maakt. Dus ...*’ Jakob zweeg even om het effect van zijn woorden groter te maken. ‘Daarom ben ik hier. Ik wil met je trouwen, de leiding nemen over de boerderij en kinderen met je krijgen. Eén kind is genoeg – een jongen, die later de boerderij kan erven.’

Hij sprak deze zin langzaam uit en legde op elk woord nadruk, alsof hij het in zijn mond proefde. Het leek hem te smaken, als een lekker gerecht. Elsa pakte de stoelleuning vast en ging zitten. Haar vader sperde zijn ogen open, trok de krant naar zich toe en las de passages nog een keer zachtjes voor.

‘Denk niet dat ik gek ben, zuster. Ik heb er goed over nagedacht, dag en nacht. Ik kreeg het niet meer uit mijn hoofd. Jij hebt een man nodig voor je geluk en ik heb een boerderij nodig. Misschien werkt het. Je hoeft me ook niet meteen te antwoorden; ik wacht wel bij de apotheker. We kunnen goed met elkaar opschieten, hij is alleen wat schrikachtig. Hij vindt het fijn als ik me een beetje over zijn dieren ontferm.’

Er gebeurde eerst helemaal niets. Ze leken alle drie wel betoverd, alsof Jakobs woorden een toverspreuk waren geweest. De dagloners en de haan hielden hen van een veilige afstand

in de gaten. Als de haan niet nog een keer had gekraaid, hadden de drie zich misschien nog veel langer niet durven verroeren.

Elsa om er zeker van te zijn dat dit allemaal echt gebeurde. Niclaus omdat zijn grootste wens in vervulling was gegaan. Voor zijn neus stond een gezonde man, in staat om te werken en zijn bedrijf over te nemen. De aarde, de akker, waaraan hij zo gehecht was, misschien nog wel meer dan aan zijn dochter, zou niet verwilderen. Of wat nog erger zou zijn: zou niet in vreemde handen overgaan. ‘Dit kan bijna niet waar zijn,’ mompelde hij in gedachten verzonken.

Toen Elsa nog steeds niet bewoog, maakte Jakob aanstalten om te vertrekken. ‘Ik laat jullie alleen, zodat jullie erover na kunnen denken. Jullie weten me te vinden. En, broeder,’ – nu wendde hij zich tot haar vader – ‘het lijkt me dat je hier wel een paar sterke armen kunt gebruiken. Er staat vast nog een hoop graan op het veld, want jullie hebben hier nog niet veel opgeslagen. Dat kunnen jullie niet met z’n tweeën, en die dagloners zien er niet naar uit alsof je veel aan hen hebt. De mensen helpen jullie niet graag, heb ik gehoord. Trek het je niet aan. Ze zijn jaloers en kwaadaardig. Dat is altijd al zo geweest.’ Toen hij wegliep, raakte hij het enige overgebleven paard, dat rustig stond te grazen, even aan en riep: ‘Een mooi dier, zo’n paard. Niets op aan te merken.’

Zo lang had hij nog nooit gesproken. Het was ook nooit nodig geweest om veel te zeggen, zou hij later beweren – hooguit: ‘Geef het brood eens aan!’, of: ‘Snij eens een stuk spek voor me af!’ De gesprekken aan tafel met zijn eigen vader waren altijd heel spaarzaam geweest. Maar daarmee zou hij beslist geen vrouw voor zich winnen, en zeker geen vrouw die in Amerika was geweest. Hij had altijd al bewondering gehad voor mensen die met woorden konden omgaan. Bewondering, maar ook minachting. Ze praatten te veel voor de paar goede gedachten die je in een kort leven kon hebben.

Jakob ging ervan uit dat het een week zou duren voor hij een antwoord kreeg of moest gaan halen. Het duurde slechts een dag.